

ΕΙΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΗ

14.05.00

ΦΟΥΣΚΕΣ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ

Αχ, αυτή η ανώριμη Wall Street

1. 2. 3.

Η αναδυόμενη Σοφοκλέους αποδείχτηκε ελαφρώς δύσμορφη. Σφάλλουν, όμως, όσοι τρέφουν ζηλόφθονα αισθήματα προς τα αναπτυγμένα και ώριμα χρηματιστήρια της Εσπερίας. Η ωριμότητα δεν προφυλάσσει κανέναν από εφήμερες αλλά και δραματικές περιπέτειες.

2000
 Η Παρασκευή 14 Απριλίου, αυτή η μαύρη μέρα για τα χρηματιστήρια όλου του κόσμου είχε μια αναπάντεχη συνέπεια για τους επαγγελματίες και ερασιτέχνες αναλυτές της «δικής μας» φτωχικής Σοφοκλέους. Σ' αυτό που όλοι συμφωνούσαν μέχρι εκείνη τη μέρα ήταν ότι τα δεινά των «εγκλωβισμένων» του ελληνικού χρηματιστηρίου οφείλονται στην «ανωριμότητα», η οποία θα εξαφανιστεί μόλις η Σοφοκλέους περάσει από το (παιδικό) στάδιο της «αναδυόμενης» αγοράς και ενταχθεί πλήρως στο κλαμπ των αναπτυγμένων. Η επιχειρηματολογία περί ανωριμότητας τους τελευταίους μήνες ήταν τόσο ισχυρή, ώστε κάθε μεσημέρι, όταν το κλείσιμο του χρηματιστηρίου της Αθήνας αποδεικνυόταν αρνητικό, οι αναλυτές έσπευδαν να «μαλώσουν» τους ανώριμους επενδυτές που δεν κράτησαν την ψυχραιμία τους. Την επομένη, το σκηνικό πάλι το ίδιο. Οι αναλυτές δεν έκρυβαν τον εκνευρισμό, και την ειρωνική τους διάθεση απέναντι στους πανικόβλητους επενδυτές που δεν άντεχαν να περιμένουν άλλη μια μέρα, να «διορθωθούν τα πράγματα». Φυσικά την επομένη διαψεύδονταν. Ο δείκτης συνέχιζε την κατρακύλα.

Ήρθε, λοιπόν, αυτή η «μαύρη» Παρασκευή 14 Απριλίου και ξαναθυμηθήκαμε ότι ακόμα και ο δείκτης Dow Jones -που παρακολουθεί την «πιο ώριμη» οικονομία του κόσμου- μπορεί να πέφτει κατακόρυφα. Μέσα στη μέρα αυτή χάθηκαν περισσότερα από ένα τρις δολάρια στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης. Την ίδια βδομάδα η συνολική απώλεια πλησίασε τα 2,1 τρις δολάρια.

Ο πανικός της ωριμότητας

Φυσικά ούτε αυτή η πτώση είχε τίποτα το αναπάντεχο. Τον περασμένο Οκτώβριο, μέσα σε πέντε μέρες ο δείκτης Dow Jones είχε πέσει 630 μονάδες, κάτι που σε απόλυτα νούμερα αποτελεί τη χειρότερη βδομάδα από την ίδρυση της Wall Street. Σε ποσοστά, η πτώση ήταν 5,9%, δηλαδή η μεγαλύτερη μετά το 7,8 που σημειώθηκε τη δεύτερη βδομάδα του Οκτωβρίου του 1989.

Η «ωριμότητα» λοιπόν δεν σώζει ένα χρηματιστήριο από τις δραματικές πτώσεις, ακόμα και χωρίς κραχ. Και όμως, η συντριπτική πλειοψηφία των «ώριμων» Αμερικάνων επενδυτών απαντούσε σε μια δημοσκόπηση του οργανισμού Harris το καλοκαίρι του 1997 ότι δεν θα υπάρξει καμιά πτώση στις τιμές των μετοχών τους κατά τη δεκαετία 1997-2006. Μόνο το 14% διατηρούσε τις επιφυλάξεις του. Το υπόλοιπο 86% ήταν πεπεισμένο ότι η άνοδος του Dow Jones θα είναι συνεχής.

Όπως και οι δικοί μας «εγκλωβισμένοι», έτσι κι οι Αμερικάνοι επενδυτές είχαν θαμπωθεί από την εντυπωσιακή άνοδο της τελευταίας δεκαπενταετίας (1982-1997). Το κραχ του 1987 θεωρήθηκε μικρή παρένθεση, μια εξαίρεση στον κανόνα της συνεχούς ανόδου.

Είναι πολύ διδακτικός ο τρόπος που αντιμετώπισαν οι "ειδικοί αναλυτές" τη νομισματική και χρηματιστηριακή κατρακύλα των "τίγρεων" της Ασίας το φθινόπωρο του 1997. Η κρίση ξεκίνησε από το μπατ, το νόμισμα της Ταϊλάνδης. Μόλις άρχισαν οι σχετικοί ψίθυροι, οι υπεύθυνοι της Παγκόσμιας Τράπεζας έσπευσαν να καθησυχάσουν τον κόσμο: μη φοβάστε, έχετε μεγάλη ανάπτυξη, δυναμικό χρηματιστήριο, ισχυρές τράπεζες. Μόνο που οι κερδοσκόποι είχαν διαφορετική γνώμη. Οι πιέσεις που ασκήθηκαν στο μπατ ήταν τόσο ισχυρές ώστε η κεντρική τράπεζα της χώρας υποχρεώθηκε να δαπανήσει πολλά δις δολάρια για να συγκρατήσει το κραχ. Μάταια. Το μπατ υποτιμήθηκε 40% έναντι του δολαρίου, αλλά οι εξαγωγές της χώρας παρέμεναν ακριβές σε σχέση με προϊόντα από την Κίνα και την Ινδονησία.

Οι "ειδικοί" αποφάνθηκαν ότι το πρόβλημα θα περιοριστεί στην Ταϊλάνδη. Όμως άρχισαν να κυκλοφορούν φήμες για τη Μαλαισία. Οι "ειδικοί" τις διέψευσαν κατηγορηματικά, επισημαίνοντας ότι η μαλαισιανή οικονομία δεν είναι τόσο αδύνατη όσο η ταϊλανδική. Μάταια. Το μαλαισιανό ρίνγκιτ πήρε κι αυτό την κατρακύλα. Ο πρωθυπουργός της χώρας για να δικαιολογήσει την καταστροφή έριξε την ευθύνη στους ...Εβραίους, οι οποίοι ζήλευαν την επιτυχία των Μαλαισιων Μουσουλμάνων.

Στη συνέχεια ήρθε η σειρά της Ινδονησίας. Και πάλι οι "ειδικοί" ήταν καθησυχαστικοί. "Δεν συγκρίνεται η Ινδονησία με τη Μαλαισία και την Ταϊλάνδη", μας έλεγαν. "Μπορεί το καθεστώς να είναι ελαφρώς διεφθαρμένο, αλλά η μακροοικονομική του πολιτική είναι ορθή. Η ινδονησιακή οικονομία είναι ώριμη." Και όμως, μέσα σε λίγους μήνες, η ινδονησιακή ρουπία υποτιμήθηκε κατά 85%. Αυτή τη φορά η ευθύνη δεν ρίχτηκε στους Εβραίους, αλλά στους Κινέζους. Μόνο τότε θυμήθηκαν οι ειδικοί της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Διεθνούς Νομισματικού Γραφείου ότι οι τίγρεις της Νοτιοανατολικής Ασίας ήταν "χάρτινοι". Οι ίδιοι ειδικοί που θαύμαζαν επί χρόνια την "ωριμότητα" των αγορών αυτών, διαπίστωναν ξαφνικά ότι οι κυβερνήσεις τους ήταν κακές, ότι η τεχνολογική βάση ήταν ανύπαρκτη και ότι η χρηματιστηριακή αγορά τους ήταν υποτυπώδης.

Και πάλι, όμως, διαβεβαίωναν ότι δεν υπήρχε κανένας κίνδυνος να "μεταδοθεί" η κρίση στις στέρεες, ώριμες αγορές, όπως για παράδειγμα η Νότια Κορέα. Πολύ γρήγορα διαψεύστηκαν. Το κορεάτικο γουόν κατέρρευσε μέσα στο 1997. Ακολούθησε το δολάριο της Σιγκαπούρης και το καύχημα του νεοφιλελευθερισμού, το χρηματιστήριο του Χονγκ Κονγκ. Η κρίση ολοκληρώθηκε με την κατάρρευση του ιαπωνικού γεν.

Η γιορτή του κέρδους

Ενδιαφέρον έχει και η συγκριτική παρακολούθηση της χρηματιστηριακής έκρηξης. Αν διερευνήσουμε τους μακροπρόθεσμους λόγους που οδήγησαν το χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης στην εντυπωσιακή άνοδο θα διαπιστώσουμε ότι έχουν πολλά κοινά με τις αιτίες της περυσινής άνθησης της Σοφοκλέους. Αναφερόμαστε κυρίως στο στοιχείο που δεν πολυσυζητείται, δηλαδή τη συμπίεση της αμοιβής της εργασίας. Συνήθως σε περιόδους οικονομικής ανάπτυξης οι εργαζόμενοι είναι σε θέση να διεκδικήσουν μια αντίστοιχη αύξηση στους μισθούς τους. Όμως αυτό δεν συνέβη ούτε εδώ ούτε στις ΗΠΑ. Η ανάπτυξη κατακρατήθηκε από τις επιχειρήσεις ως υπερκέρδος και ένα μεγάλο μέρος της κατέληξε στο χρηματιστήριο. Ο αμερικάνος

οικονομολόγος Γκάρι Γουίλσον συνοψίζει αυτά τα στοιχεία που δεν είναι και τόσο δημοφιλή για τις οικονομικές σελίδες των μεγάλων εφημερίδων:

- Οι πραγματικοί μισθοί απλώς ακολούθησαν τον πληθωρισμό την τελευταία δεκαετία και είναι χαμηλότεροι αν μετρηθούν σε σχέση με την άνοδο της παραγωγικότητας.
- Ο κατώτατος μισθός εξακολουθεί να υποχωρεί σε πραγματικές τιμές. Θα έπρεπε να είναι 8 δολάρια την ώρα αν ακολουθούσε τον πληθωρισμό και 11 αν ακολουθούσε την παραγωγικότητα.
- Οι αριθμοί της ανεργίας φαίνονται εσφαλμένα χαμηλοί, διότι παραλείπουν μεγάλα τμήματα πληθυσμού, όπως τα 1,8 εκατομμύρια των φυλακισμένων και τα πολλά εκατομμύρια των μεταναστών που δεν διαθέτουν νόμιμο έγγραφο.
- Οι μετανάστες αποτελούν το 10% του εργατικού δυναμικού των ΗΠΑ. Οι μετανάστες πληρώνονται όλοι με λιγότερα. Σχεδόν τα τρία τέταρτα των μεταναστών δεν διαθέτουν επίσημα έγγραφα και υπόκεινται σε υπερεκμετάλλευση. Τα χρήματα που παίρνουν βρίσκονται κάτω από το νόμιμο κατώτατο μισθό και δεν εμφανίζονται στις επίσημες στατιστικές.

Όλα αυτά τα στοιχεία θα μπορούσαν να περιγράψουν κάλλιστα και την ελληνική τελευταία δεκαετία. Η μόνη διαφορά είναι ότι στις ΗΠΑ έχουν προχωρήσει και στην εντατική εκμετάλλευση της εργασίας των φυλακισμένων. Από το 1980 μέχρι το 1994 η αξία των προϊόντων που παρήγαγαν οι κρατούμενοι στα εργοστάσια-φυλακές των ΗΠΑ ανέβηκε κατά 300%. Υπολογίζεται ότι οι ιδιωτικές επιχειρήσεις επενδύουν στα εργοστάσια-φυλακές 35 δις δολάρια ετησίως. Ανάμεσά τους διακρίνουμε τους γίγαντες του χρηματιστηριακού κεφαλαίου, όπως η American Express και η Merrill Lynch. Όσο για τις εταιρείες που παράγουν στις φυλακές μέρος των προϊόντων τους, είναι ακριβώς εκείνοι οι γίγαντες των νέων τεχνολογιών (όπως η Microsoft) στους οποίους οφειλόταν η ραγδαία άνοδος του δείκτη Nasdaq.#

Αυτά τα οικονομικά δεδομένα προκάλεσαν την έκρηξη της Wall Street. Τα κέρδη των επιχειρήσεων συνέτειναν φυσικά στην αύξηση της τιμής των μετοχών. Η αναδιανομή του εισοδήματος υπέρ των εύπορων κοινωνικών τάξεων δημιούργησε την "ποθούμενη" ρευστότητα και οδήγησε τους δείκτες στα ύψη. Η έκρηξη ολοκληρώθηκε με την ψυχική και πολιτισμική ανάταση που προκάλεσε σε όλες τις χρηματαγορές η παγκόσμια πολιτική επικράτηση του κεφαλαίου. Ο συνθλιπτικός πολιτικός συσχετισμός δύναμης εις βάρος των εργαζομένων θεωρήθηκε ως «ιδεολογική επικράτηση» του φιλελευθερισμού και συνοδεύτηκε από τη βεβαιότητα ότι μέσω του χρηματιστηρίου μπορούν όλοι να γίνουν πλούσιοι. Το αμερικάνικο όνειρο σε νέα μορφή. Μέσα σε λίγα χρόνια, ο αριθμός των Αμερικανών πολιτών που διαθέτουν μετοχές έφτασε το 50% του συνολικού πληθυσμού. Φυσικά κανείς δεν σκέφτεται ότι το 95% των μετοχών που βρίσκονται σε χέρια φυσικών προσώπων (ιδιωτών), ανήκει στο 5% του συνόλου.

Ο φετιχισμός της μετοχής

Οι παρατηρήσεις αυτές περί ωριμότητας χρηματιστηρίων και αγορών δεν πρέπει βέβαια να μας οδηγήσουν στο συμπέρασμα ότι Σοφοκλέους και Wall Street είναι ένα και το αυτό ή ότι ο κ. Γκρίνσπαν και ο κ. Καραγκούννης επηρεάζουν εξίσου την παγκόσμια οικονομία. Όμως η παράλληλη εξέταση των κρίσεων σε όλα τα

χρηματιστήρια του κόσμου αποδεικνύει ότι η αναμονή της «ωρίμανσης» είναι μια φενάκη, που χρησιμοποιείται από τους αναλυτές μόνο και μόνο για να μεταθέτουν στις ατομικές συμπεριφορές των επενδυτών ή την κακή τους ψυχολογία την κατρακύλα των μετοχών και την απώλεια του κεφαλαίου τους.

Αντίθετα από τη σχετική φιλολογία, οι οικονομικές αναλύσεις περί χρηματιστηρίου δεν έχουν να κάνουν με απλούς «αριθμούς». Μπορεί να δημοσιεύονται καθημερινά εκατοντάδες λευκές ή σομόν σελίδες με πίνακες και λεπτομερή συγκριτικά στοιχεία, αλλά η σχετική συζήτηση έχει περισσότερο να κάνει με μαζική ψυχοθεραπεία, παρά με πληροφόρηση και με ειδήσεις. Ίσως αυτός είναι ο λόγος που κυκλοφορούν και τόσα πολλά ειδικά οικονομικά φύλλα, λες και κάθε ομάδα επενδυτών έχει ανάγκη να αναγνωρίζεται στο δικό της, όπως οι φίλαθλοι που διαβάζουν τις περιγραφές των ίδιων αγώνων σε διαφορετικές αθλητικές εφημερίδες, ο καθένας στην εφημερίδα της ομάδας του.

Αν η άνοδος του δείκτη έχει πολλές και εύλογες ορθολογικές ερμηνείες, η κατρακύλα του συνήθως αποδίδεται σε απλά "ψυχολογικά" αίτια. Οι ίδιοι "επενδυτές" που θεωρούνται ώριμοι όταν αγοράζουν με μανία, αντιμετωπίζονται περιφρονητικά ως ανώριμοι όταν πουλούν με την ίδια μανία, τα ίδια χαρτιά. Σε όλο το διάστημα της πτώσης του χρηματιστηρίου, οι κάθε λογής «ειδικοί» συμβούλευαν μονότονα: ψυχραιμία παιδιά, μην πανικοβάλλεστε, μην πουλάτε. Πράγματι, η πρώτη συμβουλή για όσους παίζουν στο χρηματιστήριο είναι αυτή. Μόνο που η αμέσως επόμενη συμβουλή είναι το ακριβώς αντίθετο: κερδίζει όποιος πανικοβάλλεται (και πουλάει) πρώτος!

Όσο πιο ώριμη είναι μια αγορά, τόσο πιο ευάλωτη είναι τελικά στις «ψυχολογικές» αντιδράσεις. Το αδιαφιλονίκητο αφεντικό της Wall Street, ο πολύς Άλαν Γκρίνσπαν δεν κουράζεται να το επαναλαμβάνει με κάθε ευκαιρία: «Η προωθημένη μας οικονομία κατευθύνεται κατά κύριο λόγο από τον τρόπο που η ανθρώπινη ψυχολογία διαπλάθει το σύστημα αξιών, το οποίο ορίζει την ανταγωνιστική οικονομία της αγοράς. Και αυτή η διαδικασία είναι αδιάσπαστα δεμένη με την ανθρώπινη φύση, η οποία παραμένει στη βάση της αμετάλλαχτη και γι' αυτό το λόγο αγκυρώνει το μέλλον στο παρελθόν.»

Αυτή η επιμονή στην «ψυχολογική» ερμηνεία και η βεβαιότητα για την «αμετάλλαχτη ανθρώπινη φύση» σε ώριμες και ανώριμες αγορές έχει μια προφανή πολιτική χρησιμότητα. Αλλά ακόμα και οι επιφανέστεροι απολογητές της παγκοσμιοποιημένης αγοράς δεν μπορούν να μην αναζητήσουν τα αίτια των πτώσεων του δείκτη και των οικονομικών κρίσεων σε δεδομένα της «πραγματικής οικονομίας». Ο ίδιος ο Γκρίνσπαν υποχρεώθηκε μετά την κατάρρευση των τίτλων της Ασίας να αναφερθεί σε πολύ «υλικά» αίτια: «Μια από τις σημαντικότερες αιτίες πρέπει να είναι η υπερβολική παραγωγή σε παγκόσμια κλίμακα των ημιαγωγών που είναι ένα από τα πολυτιμότερα προϊόντα εξαγωγής για τους τίτλους.» Ο αρθρογράφος των New York Times Ουίλιαμ Γκρίντερ, για να ερμηνεύσει την ίδια κρίση, χρησιμοποιεί το νεολογισμό "overcapacity", δηλαδή την υπερβολική δυνατότητα ή απόδοση της παραγωγής.

Μπορεί να μην το λένε με το ίδιο όνομα, αλλά αυτό που υπονοούν οι φιλελεύθεροι αναλυτές είναι εκείνο που ονόμαζε «κρίσεις υπερπαραγωγής» ο καημένος ο Καρλ Μαρξ, που ούτε το όνομά του ούτε τις έννοιές του δεν αντέχουν να πιάσουν στο στόμα τους. Είναι ο ίδιος ο Μαρξ που πρώτος ανέλυσε το εμπόρευμα αλλά και τις μορφές του χρήματος και της μετοχής ως "φетиχ", στα μάτια του κάθε οικονομικού παράγοντα, ως μυστήριο δηλαδή μέσο που διαθέτει μαγικές ιδιότητες και "ανεβοκατεβαίνει" όπως θέλει το ίδιο, ανεξάρτητα από τις συνθήκες της παραγωγής.

ΦΟΥΣΚΕΣ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ

1. 2. 3.

Η προϊστορία μιας νόμιμης ληστείας

Η τρέχουσα μυθολογία εμφανίζει συνήθως το χρηματιστήριο ως ένα θεσμό σύγχρονο, που ανθεί στις μεταμοντέρνες κοινωνίες και τις ακολουθεί στην ωρίμανσή τους. Τίποτε αναληθέστερο: το χρηματιστήριο έχει τη δική του πολυκύμαντη ιστορία που έχει αφήσει βαθιά τα ίχνη της σε αντιλήψεις, νοοτροπίες και συμπεριφορές. Γιατί, όσο κι αν η σημερινή Γουόλ Στριτ ή ακόμη και η Σοφοκλέους δεν θυμίζουν και πολύ τις κεφαλαιαγορές του 19ου αιώνα, η σχέση των μικροεπενδυτών με τον τζόγο, με άλλα λόγια το αγχώδες κυνήγι του κέρδους και η απόγνωση της οικονομικής καταστροφής, δεν μοιάζει να έχει αλλάξει ιδιαίτερα από γενέσεως χρηματιστηρίων. Χαρακτηριστική είναι από την άποψη αυτή η αναφορά στην Μπόρσα της Κωνσταντινούπολης του 1880 που συναντούμε στις σελίδες του μυθιστορήματος της Καλλιρρόης Παρρέν "Η Χειραφετημένη" (1900):

Ένα τρισάθλιο ψηλό κτίριο με σιδερένιες εσωτερικές σκάλες στο κέντρο μιας στοάς με στενά κι ανήλιαγα γραφεία στέγαζε το χρηματιστήριο της Πόλης τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα. Παρά την ταπεινή ωστόσο όψη του, το κτίριο αυτό είχε κατά την Παρρέν μια ιστορία πολύ πιο τραγική και από την ίδια τη βενετσιάνικη Γέφυρα των Στεναγμών, καθώς στην Μπόρσα εκατοντάδες άνθρωποι καταδικάζονταν αυτοβούλως σε έναν αργό και βασανιστικό ψυχικό θάνατο. Και καλά οι πλούσιοι που σπανίως έβγαιναν από το χρηματιστήριο κατεστραμμένοι οικονομικά. Αυτοί γύρευαν εκεί τις συγκινήσεις που κάποτε τους χάριζε η χαρτοπαιξία. "Εάν εις τα εκατομμύριά των προστεθούν και άλλα εκατομμύρια, τόσον το καλύτερον", σημειώνει η συγγραφέας. "Εάν αφαιρεθούν, μικρόν κακόν. Θα έχουν συγκινηθή όμως, θα έχουν ζήσει, θα έχουν παλαίσει, θα έχουν αισθανθή όλην την κλίμακα της αμφιβολίας και της στενοχωρίας και του φόβου, αυτοί οι οποίοι μόνον ευκολίας και ευτυχίας και ακινδύνους κατακτήσεις είχαν εις την ζωή των". Ούτως ή άλλως, οι πλούσιοι έχουν πάντα τον τρόπο "να είναι ενήμεροι εις τας επικειμένας μεταβολάς των αξιών και να εμπορούν να αγοράζουν και να πωλούν συγχρόνως διάφορα χαρτιά, ώστε εάν χάσουν από το εν να κερδίζουν από το άλλο".

Τι γίνεται, όμως με τους άλλους, εκείνους που ρισκάρουν τα πάντα για το άπιαστο όνειρο; Στο σημείο αυτό, η Παρρέν εκφράζει όλη της την απέχθεια για τις επιπτώσεις του χρηματιστηριακού τζόγου στις ζωές των αφελών κυνηγών του άκοπου κέρδους: "Αλλ' η μεσαία τάξις, η κατηγορία των οικογενειάρχων, οι οποίοι τας οικονομίας των, τας κερδισθείσας μετά πολλών ετών θυσίας και κόπους έρχονται να διακυβεύσουν εκεί, καταλαμβανόμενοι αίφνης από το πάθος, από την μανίαν του ευκόλου πλουτισμού, αυτοί είναι οι μάρτυρες της χρηματιστηριακής ζωής. Αυτοί βλέπουν τα παιδιά των να στερούνται το ψωμί, να μένουν ημίγυμνα και ανυπόδητα, ως βλέπουν τας γυναίκας των, εάν είναι νέαι και ευειδείς, να εκπίπτουν κάθε ημέραν και ανά μίαν βαθμίδα περισσότερον, να χάνουν τον δρόμον της τιμής και τον δρόμον της αρετής διά να καλύψουν τα κενά, και να κρατήσουν εις τον κόσμον την θέσιν, την οποίαν είχαν και πριν. Και τόσον καταλαμβάνονται από το πάθος το τυφλόν του παιγνίου, ώστε υπάρχουν άνθρωποι τίμιοι μέχρι της χθες, οι

οποίοι κλείουν τους οφθαλμούς προ των παρουσιαζομένων φίλων και προστατών της συζύγου και των θυγατέρων, αρκεί αυτά και εκείνοι να δίδουν από καιρού εις καιρόν ποσόν τι εις τον ατυχή παράφρονα, το οποίον θα παίξη και πάλιν".

Δεν είναι, όμως, μόνον οι άνδρες που μετατρέπονται σε παράφρονες όταν καταλαμβάνονται από το "τυφλόν πάθος του παιγνίου". "Βαθμηδόν και κατ' ολίγον", συνεχίζει η παρατηρητική συγγραφέας, "η τεραστία αυτή μηχανή, η οποία κινείται διά χρυσών τροχών και εξατμίζει ωκεανούς όλους του πολυτίμου μετάλλου εις αέρα, η οποία έχει την δύναμιν να κλείη και πάλιν τον αέρα αυτόν εις ασκούς χρυσούς και να τον μεταβάλη εις σωρείας απαστραπτόντων νομισμάτων, ο τροχός αυτός του μαρτυρίου, ον επενόησεν η νομιμοποιηθείσα ληστεία των μεγάλων πόλεων, βαθμηδόν και κατ' ολίγον παρέσυρεν εις την ιλιγγιώδη κίνησιν της, εις την αμαρτωλήν τροχιάν της, και τας γυναίκας". (Εκδόσεις Εκάτη 1999, σ. 181-183).

Πανούκλα και limit down

Όσοι έχουν την αίσθηση ότι ανακάλυψαν την Αμερική μέσα από το χρηματιστηριακό τζόγο των τελευταίων χρόνων, καλό θα ήταν ν' ανατρέξουν στις αρχές του αιώνα που μας πέρασε για να διαπιστώσουν πόσο "καινούριο" είναι το φαινόμενο που μέχρι πριν από μερικούς μήνες μας πλασάριζαν σαν το απαύγασμα της νέας οικονομικής σκέψης. Δεν χρειάζεται να φτάσουν μέχρι το Λένιν και τις αναλύσεις του για τις "αρπαχτές" των μεγαλομετόχων και το ξεζούμισμα των αφελών (όπως πάντα) μικρό-"επενδυτών". Αρκεί το ξεφύλλισμα του πρώτου φύλλου της σοβαρότερης (τότε) αθηναϊκής εφημερίδας που είδε το φως της ημέρας στον εικοστό αιώνα. Μιλάμε για την "Ακρόπολη" της 1ης Ιανουαρίου 1901 (ναι, οι πρόγονοί μας δεν βιάστηκαν, γιόρτασαν την αλλαγή εκατονταετίας στη σωστή ημερομηνία): δίπλα στην πυρκαγιά που αποτέφρωσε ένα σπίτι και μερικά μαγαζιά στην οδό Ερμού, τρομοκρατώντας την πρωτεύουσα των 100.000 κατοίκων, και τα -τρόπον τινά- φιλοσοφημένα σχόλια για κάποιο οικογενειακό δικαστικό δράμα, η κυριότερη είδηση της ημέρας (για την ακρίβεια, της εβδομάδας) αφορά ακριβώς τα σκαμπανεβάσματα του δείκτη των μετοχών στο ΧΑΑ! Αν μάλιστα εξαιρέσουμε τις γλωσσικές διατυπώσεις (καθαρεύουσα, γαρ), η όλη περιγραφή θα μπορούσε άνετα να αναφέρεται στα καθ' ημάς limit down. Το σενάριο έχει απ' όλα: "αιτίες" της πτώσης με μάλλον απροσδιόριστο τον αιτιώδη σύνδεσμο που οδήγησε στο αποτέλεσμα (γιορτινό κλίμα, πληροφορίες περί πανούκλας στην Κωνσταντινούπολη...), blue chips (αθάνατη "Εθνική"!), παιχνίδια με τη μαζική εισροή κεφαλαίων, ακόμη και τα απαραίτητα "παπαγαλάκια" που σπεκουλάρουν -διά του Τύπου, ως συνήθως- στις παραπέρα εξελίξεις. Έχουμε και λέμε, λοιπόν, πριν από έναν αιώνα παρά κάτι ψιλά:

"Χρηματιστήριο (Εβδομαδιαία επιθεώρησις)

Αι εορταί αφ' ενός αφ' ετέρου δε η είδησις περί του κρούσματος πανώλους εν Κωνσταντινουπόλει αρκούντως επηρέασαν επί της αγοράς μας την οποίαν εύρον ασθενή και βεβαρημένην, και ούτως επέφερον υποτίμησιν των τιμών των αξιών, και προ πάντων των μετοχών της Εθνικής Τραπέζης αίτινες δικαίως θεωρούνται το βαρόμετρον της χρηματιστικής αγοράς μας.

Ένεκα των ως είρηται αιτιών, αι Μετοχαί της Εθνικής Τραπέζης κατήλθον μέχρι των δρ. 3.970, την υποτίμησιν των όμως ταύτην ανέστειλεν η είδησις του μερίσματος εκ δρ. 80, και ως εκ τούτου ανήλθον πάλιν αι μετοχαί αύται εις δρ 4.000 και έκλεισαν

εις τας δρ. 3.990. Αι Μετοχαί της Τραπεζής Αθηνών περιστρέφοντο περί τας δρ. 192 και 194 1/2 και της Βιομηχανικής Τραπεζής περί τας 67 1/2 και 69, αι του Σιδηροδρόμου Πειραιώς - Πελοποννήσου περί τας δρ. 42-43 και αι Μετοχαί της εταιρείας Δημοσίων και Δημοτικών Έργων έκλεισαν εις τας δρ. 56 με τάσιν μεγαλειτέρας υποτιμήσεως.

Το συναλλάγμα εξακολουθεί διατηρημένον τιμωμένου του φράγκου όψεως επί Παρισίων δρ. 1,69 1/2 και της λίρας Αγγλίας δρ. 42,60. Μολονότι δε εδοκίμασε Τράπεζά τις ενταύθα να επιφέρη την υποτίμησιν του Συναλλάγματος πωλήσασα περί τας 40.000 περί τας δρ. 1,68 1/2 και 1,69. Εν τούτοις ουδέν κατώρθωσε, καθότι ολόκληρον το ποσόν τούτο αμέσως ηγοράσθη, η δε τιμή του Συναλλάγματος έκλεισε με αρκετήν ζωηρότητα εις τας δρ. 1,69 1/2".

(Ελευθεροτυπία, 14/5/2000)

www.iospress.gr

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΦΟΥΣΚΕΣ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ

1. 2. 3.

ΣΤΟ ΟΡΙΟ

Δύσκολο να καταλάβει ο λεγόμενος επενδυτής της Σοφοκλέους, αν η ελληνική χρηματαγορά είναι "αναδυόμενη", "ώριμη" ή απλώς μια "πυραμίδα". Και αν ακόμα βγάλει συμπέρασμα, μέσα στη γενική φλυαρία των ειδικών, πάλι δεν θα ξέρει αν είναι "καλό" ή "κακό" για την τσέπη του.

Η ΩΡΙΜΑΝΣΗ. Δύο χρόνια πριν, όταν ο δείκτης άρχιζε να ξεπερνά τις 3.000 μονάδες, ο διοικητής της ΕΤΕ Θ. Καρατζάς χαιρέτιζε την αναβάθμιση του ΧΑΑ: "Η ελληνική χρηματιστηριακή αγορά ωριμάζει σταθερά αποβάλλοντας το χαρακτήρα της αναδυόμενης αγοράς. Ένα κρίσιμο στοιχείο για την περαιτέρω ωρίμανση αποτελεί η σταθερή βελτίωση της συμπεριφοράς των οικονομικών παραγόντων που πρέπει να υιοθετήσουν τρόπους και μεθόδους ώριμης αγοράς" (26.4.1998).

Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ. Ο τζίρος έφτασε τα 500 δισ. την ημέρα με τη βοήθεια και των ξένων κεφαλαίων, ο δείκτης εκτινάχθηκε στις 6.000 μονάδες και ο πρόεδρος του ΧΑΑ Σπ. Κουνιάκης (στις 5.9.1999) δηλώνει: "Η ανάδειξη του ελληνικού χρηματιστηρίου σε ώριμη, ανεπτυγμένη αγορά θα είναι μια από τις σημαντικότερες αλλαγές σε ό,τι αφορά την εικόνα που παρουσιάζουμε σαν οργανωμένη αγορά στο εξωτερικό (...) Η αύξηση της εισροής κεφαλαίων από το εξωτερικό, πέρα από την έκρηξη των συναλλαγών που είναι το πλέον ορατό σημάδι της νέας εποχής για την ελληνική αγορά, θα ενισχύσει περαιτέρω και τον αναπτυξιακό ρόλο που έχει το Χρηματιστήριο σε ό,τι αφορά την εξέλιξη των ελληνικών επιχειρήσεων".

Η ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ. Το μπαλόνι ωστόσο έσκασε, τα ξένα κεφάλαια έφυγαν αλλά ο κ. Κουνιάκης δεν το βάζει κάτω: "Οι ξένοι θεσμικοί δεν ακολουθούν κάποια δόγματα, τοποθετούνται σε μια αγορά εκτιμώντας τα αποτελέσματα που θα έχουν. Προφανώς το τελευταίο διάστημα έχουν κρίνει ότι η ελληνική δεν δίνει τα περιθώρια που προσφέρουν ενδεχομένως άλλες αγορές. Εν όψει όμως της αναβάθμισης της ελληνικής αγοράς σε ώριμη, πιστεύω ότι η κατάσταση αυτή θα μεταβληθεί πλήρως και θα υπάρξει σημαντική εισροή νέων κεφαλαίων" (28.11.1999).

ΤΟ ΚΡΑΧ. Ο κάθε "εγκλωβισμένος" πλέον περιμένει να έρθουν οι ξένοι για να ξαναρχίσει το ράλι ανόδου μήπως και πιάσει την καλή. Τώρα η "ανωριμότητα" της Σοφοκλέους μπορεί να θεωρείται ...προτέρημα. Πάντως η αναβάθμιση δεν είναι ελκυστική για τη διεθνή κερδοσκοπία. Ο Πολ Χόφμαν, ειδικός των αναδυόμενων αγορών της Wall Street Journal, εξηγεί: "Είναι προφανές ότι η άνοδος που παρατηρήθηκε πέρσι οφειλόταν σε σημαντικές εισροές κεφαλαίων που έγιναν την εποχή εκείνη με κατεύθυνση την Ελλάδα. Με την ίδια λογική, η διόρθωση (σ.σ. το μίνι-κραχ δηλαδή) την οποία παρατηρούμε σήμερα οφείλεται στο γεγονός ότι τα κεφάλαια αυτά έφυγαν ή φεύγουν". Σύμφωνα με τον κ. Χόφμαν "ο κυριότερος παράγοντας φυγής των κεφαλαίων είναι η ένταξη στην ΟΝΕ και η συνακόλουθη

αναβάθμιση του ΧΑΑ" (5.4.2000).

ΤΟ ΑΕΡΟΠΛΑΝΑΚΙ. Η στασιμότητα του δείκτη κοντά στις 4.000 μονάδες φαίνεται να προσγειώνει τους αναλυτές στην Ελλάδα. Ένας από τους σημαντικότερους, ο Νίκος Νικολάου, σημειώνει στο ΒΗΜΑ (23.4.2000): "Ίσως τα μέτρα που εξήγγειλαν οι κύριοι Στ. Θωμαδάκης και Σπ. Κουινιάκης να βοηθήσουν τη Σοφοκλέους να γίνει ώριμη αγορά και να παύσει να είναι καζίνο στο οποίο προστρέχουν αδαείς και αφελείς με την ελπίδα να πολλαπλασιάσουν τις επενδύσεις τους μέσα σε λίγες ημέρες. Προς το παρόν πάντως ο πιο πιστός χαρακτηρισμός για το ΧΑΑ είναι ότι πρόκειται για πυραμίδα (...) Μετά την τελευταία μάλιστα κατάρρευση που άρχισε από πέρυσι τον Σεπτέμβριο και έριξε τον δείκτη από τις 6.300 σε επίπεδα κάτω των 4.000 προ ημερών, υπολογισμοί εμπειρογνομόνων καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι αν 10.000 άνθρωποι κέρδισαν κατά μέσο όρο 1 δισ. δρχ. από τη Σοφοκλέους, τότε 1 εκατομμύριο άνθρωποι έχασαν από 10 εκατ. δρχ.!".

ΔΙΑΒΑΣΤΕ

Doug Henwood "Wall Street" (Verso, 1997). Η σημαντικότερη σύγχρονη εκλαϊκευτική μελέτη για τον τρόπο λειτουργίας και τη σύγχρονη εξέλιξη της χρηματιστηριακής αγοράς. Ο συγγραφέας είναι δημοσιογράφος του περιοδικού Nation και διευθύνει το δελτίο Left Business Observer, στο οποίο ελέγχονται τα ψευδοεπιστημονικά επιχειρήματα που βρίθουν στον ειδικό οικονομικό Τύπο.

Robin Hahnel "Panic Rules" (South End Press, 1999). Μια διαυγής και συνοπτική παρουσίαση της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας από τη σκοπιά των εργαζομένων. Ανατρέπονται με στοιχεία οι πολύ πρόσφατοι μύθοι του κυρίαρχου νεοφιλελεύθερου μοντέλου και εξηγούνται οι χρηματιστηριακές κρίσεις που προκαλούν τόση αμηχανία στους ειδικούς αναλυτές.

Gary Wilson "Wall Street: A Crashing Success" (Workers World Newspaper, 27/4/2000). Ανάλυση της ανόδου και της πτώσης του χρηματιστηρίου σε συνδυασμό με τη συμπίεση του κόστους εργασίας. Εξηγούνται τα υπερκέρδη του τομέα της ηλεκτρονικής βιομηχανίας με την υπερεκμετάλλευση της μαύρης εργασίας μεταναστών και φυλακισμένων.

Γιάννη Μηλιού "Χρηματιστήριο και κοινωνικές συμμαχίες" (περ. Θέσεις, τ. 71, Απρίλιος-Ιούνιος 2000). Τα πολιτικά και κοινωνικά αποτελέσματα που προκύπτουν από την εισροή ενός σημαντικού τμήματος των αποταμιεύσεων, των εύπορων κυρίως στρωμάτων, στο Χρηματιστήριο Αθηνών.

Bob Harris "Panic on Wall Street" (περ. "Z", Μάρτιος 1997). Περιγραφή των σκοτεινών πλευρών της περιόδου ανόδου του χρηματιστηριακού δείκτη και ανάλυση του τρόπου που επιδρά αυτή η άνοδος στα διάφορα τμήματα του πληθυσμού.

ΔΕΙΤΕ

Η έκλειψη (L' eclisse) του Μικελάντζελο Αντονιόνι (1963). Το χρηματιστήριο, ως ο κατεξοχήν τόπος αλλοτρίωσης των συνειδήσεων κι απονέκρωσης των ανθρώπινων αισθημάτων. Από τον κανόνα δεν ξεφεύγουν ούτε ο γοητευτικός πλην αποξηραμένος επαγγελματίας, ούτε η "αλκοολική του τζόγου" μεσήλικα αστή.

Γουόλ Στριτ (Wall Street) του Ολιβερ Στόουν (1987). Καριερισμοί και ίντριγκες με φόντο τον πλαστικό κόσμο των γιάπηδων του Χρηματιστηρίου -λίγο πριν από το πρώτο σοβαρό μεταπολεμικό κραχ...

(*Ελευθεροτυπία, 14/5/2000*)

www.iospress.gr

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ